

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 23 December 1900. N°. 1199.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donnerdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het buitenland per jaar / 4 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereen. 12 Cent p. regel.

„Alzo lief heeft God de wereld gehad.”

(KERSTFEEST)

Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeborenen Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in hem geloof, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.
Joh 3 : 16.

„God gaf zijnen Zoon aan de aarde!” dus bleef ook deze eeuw, zoo dikwijls het Kerstfeest weerkeerde, hoog aller Christenen blijde toon uitklinken van dank en van aanbidding. Eer die eeuw intrad, was door de mannen der Revolutie anders besloten. Voltaire wilde dat zijn „*desecration of the cradle*” en voor altoos aan alle vereering van het Kindeke van Bethlehem een einde zou maken. De Kribbe was de poëzie en tegelijk het zelfbedrog der nog meer droomende dan nadenkende menscheit geweest. Met Frankrijk's Revolutie was de menscheit eindelijk, eindelijk dan toch uit haar kinderdom opgewaakt, en van nu af aan zou Rousseau, ja, waarom Voltaire zelf niet, aan de nieuwe eeuw, die werd ingeluid, den naam der eere en der bewondering leenen, die den naam van Christus verdringen zou.

En nu, die eeuw, die toen begon, loopt straks ten einde, en wat is de toekomst anders, dan dat Rousseau's theorieën van volksgelek tot een belachelijk zijn geworden; dat voor Voltaire's naam de besten zich schamen; en dat drierieter zoo hoog als bij het einde der vorige eeuw, weer onder alle volken, in allen kring en onder alle standen, de lieflijke naam van Jezus, die van de wolken ruischt, een echo ontlokt aan het hart zijner belijders.

Dat is de wanhoop der wereld.
Telkens weer verzamelt ze haar rijkste en haar schoonste krachten, om het heidendicht van den Man van Smarten, voor altoos uit de gedachtenis te doen verdwijnen, en na elken vernieuwden aanval gaat telkens de naam van Jezus weer met nieuwen jubel omhoog.

Tegen het Evangelie zou nu de Revolutie triomfeerend optreden. De kindertaal van de Kribbe van Bethlehem, zou nu voor goed plaats maken voor de wijsheid van de mannen der wetenschap. De Revolutie zou haar apostelen uitzenden, om de vrucht van het werk van Jezus apostelen te vernietigen. Het „bijgeloof” zou worden uitgeroerd voor de gewisheid der nieuwe wijsheden. De star van Bethlehem zou ondergaan, om ons te doen wandelen bij het kunstlicht der nieuwere verzinging. En toch, moest niet een wijze dezer eeuw nog onlangs klagen: „Nu een eeuw lang hebben we onze beste krachten uitgeput, om het Christendom uit het leven te bannen, en zie, alles gaat nog juist toe, alsof het Christendom de waarheid was!”

1) Verpletter den schandelijke, en met dien schandelijke was dan de Christus bedoeld.

Het is zoo, de afval nam ontzettende evenredigheden aan. In de kringen der geleerden, in de clubs der lustige tafelbroeders, onder de machtigen van het goud, en zelfs in den breeden kring der zich noemende „beschaafden,” nam het ongeloof hand over hand toe, en is niet alleen de naam van den Christus, maar zelfs de naam van den Almachtigen God, tot verdwijnen toe, uitgegaan. Ook een breede schare van vrouwen volgde in dien afval mee.

Ook zijn er kinderen in menigte, die van moeders schoot af, in dien geest van afval en Godverzakking worden opgevoed.

Maar wat baat dit alles, zoo lang de volkeren in hun groote massaliteit aan de aloude traditie getrouw blijven? Geraken de wijzen dezer eeuw niet eer achteruit, nu het Christenvolk, nauwelijks van den eersten schrik bekomen, zich hersteld heeft, en met verhoogde geestdrift, met gerijpte kennis, met gestadige mislukking van hun ondernemen, en meer nog door het eindeloos weifelende van hun plannen en voornemens, in tegenstelling met het kruisend overzand van hun eigen verzingingen, slechts te hechter de vastheid en de zekerheid van den Rotssteen die in Christus is, doen uitkomen?

Immers dit juist is het wonderbare, dat in het kort bestek van deze enkele eeuw, naam na naam is opgekomen en weer ondergegaan; dat school na school de geesten beheerschte, en weer de heerschappij over de geesten verloor; en dat met de drie geslachten, die kwamen en gingen in deze honderd jaren, tweemaal drie stelsels, eerst hoog geloofd, toen verlaten, en ten slotte als onnut over boord werden geworpen, terwijl het Evangelie van Christus Jezus nu reeds achttien eeuwen stand hield, en de naam van Jezus nog steeds, als in de dagen van ouds, de harten veroverd, meesleept, bezielt en ontvlamt doet in aanbidding en in ootmoedigen dank.

Zij verschietende starren, maar hij, de Christus, nog altoos de Zoon aan den hemel van ons menscheit leven, die licht uitstraalt, blijdschap wekt en het hart verwarmt.

En waarin anders ligt de verklaring van dat mysterie dan in de liefde?

De man van Tarsen heeft het zoo gaar waarheid gezegd, kennis en gave der profetie is heerlijk, maar ik wijs u een nog uitnemender weg, en het geheim van dien weg ligt in de liefde.

Ken alle talen, geef al uw goed aan de armen, breng voor uw overtuiging het hoogste der offerande, en toch, als ge dat doet, dat hoogste, zoo ge de liefde niet hebt, zijt ge niets. Een klinkend metaal, een luide schel, maar zonder toekomst en zonder levenskracht.

Boven het geloof en boven de hoop zelfs gaat de liefde uit. Want, zie, alle kennis zal worden te niet gedaan, en alle profetie zal eens te niet gaan, maar wat blijft, blijft eeuwiglijk, is alleen dat diepste, dat den wortel zelf des levens omklemt, die wonder

liefde, zooals de wereld haar nooit gekend had, zooals de wereld ze niet uit zichzelf kon voortbrengen; die liefde zoo als ze in den Christus tot ons nedergedaald is uit God.

Die liefde en zij alleen, heeft de wereld veroverd. Door die liefde is Christus' kerk gesticht. Die liefde is alle eenen door haar cement gebleven. En die liefde, en zij alleen, blijft ook onder ons nog de eenig onverwinkte kracht, waarop de wereld haar scherpste wapen bot slaat, en waartegenover ze telkens opnieuw haar smadelijke onmacht moet bekennen.

O, dat de kerk van Christus het toch begreep, hoe ze in de liefde haar onverwinkte veroverer bezit; hoe ze alleen door die liefde over de wereld kan zegeprelen; en hoe het die liefde, vooral die liefde onder de broeders eeniglijk is, die haar als kerk kan doen groeien en bloeien.

En die liefde, ze is van boven tot ons gekomen. Die liefde, ze is uit God tot ons nedergedaald. Ze is liefde Gods, uit God, in menschenharten overgestort, om onze gewone menscheit met nieuwe goddelijke levenskracht te bezielen.

„Alzo lief heeft God de wereld gehad,” dat is, en blijft de inzet, de voortgang en de finale van het lied des lofs en der aanbidding, dat van Bethlehem uit, de wereld is ingegaan, om het wonder der levensvernieuwing te midden onzer ellende te scheppen.

„Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eeniggeborenen Zoon voor haar gegeven heeft,” daarin vond die liefde haar hoogste, haar rijkste, haar volste uitdrukking. Niets voor ons te veel gezicht, zelfs zijn eigen lieven Zoon niet gespaard, om ons uit dood en jammer te redden. En dit wordt ons betuigd van den Heere des hemels en der aarde, wiens eengeborenen Zoon voor Hem was, wat voor geen onzer ook maar van verre ons beste kind zijn kan.

Op Moria's bergen was het verzinbeeld, toen Abraham optoog met Isaac en het brandhout, om, in alles te boven komend geloof, zijn enigste, dien hij lief had, Gode ten offer te wijden. Maar op Moria was het een zondig mensch, die zijn zondig kind op het altaar voor zijn God zou neerleggen, en wees God-zelf dat offer af. Maar hier is het die hooge, heilige God zelf, Die zijn heilig kind Jezus voor die zondige wereld ten offer wijdt, en niet afaat, eer in het vergieten van zijn bloed het offer gebracht is.

Hier is een liefde, die schijnbaar elk motief mist. Een liefde, die het ontzettendste trotseert. Een liefde, die zich uitstrekt naar wat zijn God verwierp, naar een wereld die Hem gehoord en verzaakt had. Een liefde, die uitging naar de ellendigen, maar te gelijk in die ellendigen de schulden verzoent en tot zich trekt. Een liefde die niets vroeg, maar alles gaf. Een liefde, die door niets uitgelokt, eer door alles afgestuit en bezworen werd. Een liefde, die uitging alleen omdat ze lief had. Uit louter liefdesdrang, een zalige uitstraling van de onpeilbare diepte der liefde van het Goddelijk hart.

Liefde tegen alles in. Liefde die zich door niets liet tegenhouden. Liefde die naar het onwaardigste zich toebewoog. En... een

liefde die voor dat onwaardigste het hoogste offer bracht, het offer van zijn eigen lieven Zoon.

En toch, dit zuiver goud der hoogste liefde, zou door den moedwil der zonde toch verdonkerd zijn, indien diezelfde God, Die ons zijn eengeborenen Zoon schonk, ons niet in het eigen hart iets van zijn liefde had ingestort, om dien Zoon zijner liefde te minnen.

Want, neen, het is niet alzo, dat voor 't minst door die rijkste betooning van Goddelijke liefde, het hart der wereld zich heeft laten vertederen en verwinnen. Dat heeft de wereld niet. Ze heeft dien Christus veel eer gevloekt en uitgebannen in den bitteren kruisdood. En toen nochtans zijn kruis de wereld werd ingedragen, heeft ze de volgingen van Jezus, die dat aandorsten, met bittere vervolgingen vervolgd, en ze zoeken te vernietigen van de aarde.

Dat is hier het aangrijpende, dat die afgekeerdheid, die innerlijke verdorvenheid der wereld, nooit anadelijker is uitgekomen, dan juist tegenover de hoogste liefde Gods. Die liefde zelf deed eerst recht uitkomen, hoe volstrekt onwaardig het voorwerp dezer hoogste liefde de liefde was, die zoekend naar haar uitging.

Vraag het u zelf maar af, wat het meest uw liefde besterven doet. Is het niet, als ge ontwaakt, hoe uw liefde met ondank beantwoord wordt, en sterker nog, als uw liefde afstuit op verzet? Als den drenkeling reddend wilt, en hij slaat van zich af, of wil u meetrekken in de diepte? Dan, ja, geeft de beste liefde onder menschen het op, en stoot met ergernis en weert in den ellendigen dien ze redden wilde, van zich af.

En dit nu juist is het hoogste en enigste der liefde Gods, dat God dit niet deed. Ook zijn liefde voor de wereld stuitte niet slechts op volstrekt gemis aan waardeering en ondank, maar veel meer nog op verzet, op onwil, op bittere vijandschap. Dien eengeborenen Zoon dien God aan de wereld gaf, heeft de wereld van zich gestoot en hem gedood.

En toch heeft God ook hierdoor zijn liefde niet laten ontwapenen. Hij heeft niet in naamloze verachting een wereld, die zulks aan zijn lieven Zoon dorst bestaen, teruggeworpen in haar schuldige zelfverwijfeling, en zijn lieven Zoon haar weer ontnomen.

De liefde Gods hield vol, de liefde Gods volhardde, de liefde Gods liet niet af, eer haar werk voleind en de vrucht dezer liefde gezien was.

En daarom gaf Hij, na dien eengeborenen Zoon, in een tweede onuitspreklijke gave, zijn Heiligen Geest aan de wereld. En die Heilige Geest drong van binnen in den mensch in. En die Heilige Geest zette het hart om. En die Heilige Geest deed in dat verwonnen en omgezette hart een druppel vloeien van Gods eigen en volzalige liefde. En met die ingestorte liefde heeft toen, wie verkoren was, den Zoon des Vaders gemind, de liefde Gods ingedronken en zoet bevonden, en Gode de wederliefde van zijn kind voor zijn eeuwige Vaderliefde vergolden.

Nu heeft de Kerk, en aldus was haar

roeping, die liefde Gods in de zending van zijn Zoon, ontleed, en gepoogd zelfs haar in menscheit begrippen uiteen te zetten. En zoo spon ze een belijdenis uit, een belijdenis van Gods eeuwigen Raad, een belijdenis van Gods Drieëenig Wezen, een belijdenis van den Heiland, en een belijdenis van het heil ons toegebracht, een belijdenis waarin ons menscheit denken zijn edelste vrucht geteeld heeft, en welke mee te belijden en na te belijden, de lust en de eere van ons geheiligd bewustzijn is.

Maar toch, die belijdenis van de liefde Gods, is die liefde zelf niet. En niet die belijdenis, maar die liefde Gods, die we beleiden, is de kracht die redt, het mysterie dat wonderen doet, het bovenaardige, het hemelsche element dat ons staande houdt, en waaraan de wereld zich telkens weer opricht.

Niet uw deernis met ellendigen, uw doen voor de armen, uw hulp en uw toewijding. Dat alles is van die liefde de vrucht, althans zoo uw motieven zuiver zijn. Neen, wat ons redt en ophoudt is *Gods liefde*, de lichtstraal die uit den hemel komt, en die zich in uw liefdeswerk slechts weerkaatst.

En dit juist maakt uw Christendom onverwinklijk. De wereld ijvert en strijdt met aardse krachten, en al die aardse krachten saam vermogen tegen die hemelsche kracht van de Goddelijke liefde niets.

Die liefde Gods is van andere natuur, is van hoogere orde, is verre boven alle geschapen krachten, die de mensch bezit, uitgaande. En daarom is noch wijsheid, noch kennis, noch geleerdheid, noch wetenschap, tegen die bovennatuurlijke macht opgewassen, en is noch menscheit hoogheid en trots, noch menscheit bitterheid en woede tegen die kracht uit de hemelen bestand. Zoo kan geen visch tegen den vogel die de lucht doorklieft, strijd voeren, omdat zijns een ander element, een andere levenssfeer, een gansch andere bestaanswijze is. De wreede sneek moord, al wondt het zijn kaken, de gestekelde baars, maar is tegenover de weerloze musch machteloos, omdat zijn orde lager, en zijn verheffing alleen in de wateren is. En zoo nu ook is de wereld, ook met de inspanning van haar beste krachten, tegenover die Goddelijke liefde machteloos, omdat ze haar niet grijpen kan, en haar elk wapen hier ontglipt.

Vandaar die bekoring van Bethlehem.

Die eenvoud der Kribbe, die soberheid der windselen, die teederheid der maagd Maria, dat armelijke van stal en omgeving. En lichtend middenpunt van dat alles een kindeke. Niet een moedig held, niet een man onder de mannen, niet een wijze onder de wijzen. Niets dan dat kindeke, dat heilig kind Jezus. En dat is het dan, wat God, om heel die wereld te overwinnen, tegen die wereld en haar oversten en haar geweldhebbers en haar legioenen overstelt.

Hier is de rijkdom der plastic, de macht van het aanschouwelijke, de overveldende indruk van wat het oog ziet, in een welsprekend beeld door onzen blik opgevangen.

Zooals de duistere redencering plotseling opklaart in het welgekozen beeld, en

ciending der wereld. Wij kunnen dus te allen tijde kerstmis vieren. In denzelfden geest sprak deze rede naar ook over Paasch- en Pinksterfeesten.

En naar aanleiding van de woorden: 1 Cor. 5 : 8: „Zoo dan laat ons feesthouden”, zeide dezelfde welsprekende mond eens: „Alzo is de tegenwoordige tijd een feest-tijd, want als hij (Paulus) zegt: Laat ons feest houden, zegt hij dit niet, omdat het toen Paschen of Pinksteren geweest was, maar om aan te toonen, dat voor de Christenen elke tijd een feesttijd is vanwege de alles te boven gaande voortreffelijkheid der hun verlorne goederen. Want welk goed is den Christenen niet ten deel gevallen? De Zoon Gods is om uwe wil mensch geworden. Hij heeft u van den dood bevrijd. Hij heeft u tot het koninkrijk der hemelen geroepen. Waarom zoudt gij, die zoo groote dingen gekregen hebt en nog gedurig verkrijgt, niet uw gansche leven als een feest vieren? Niemand zij dus droefgeestig vanwege armoede, krankheid, vervolging, want wij hebben enkel feest. Daarom spreekt de Apostel Paulus: „Verlijdt u in den Heere ten allen tijde.” Niemand trekt op feestdagen morsige kleederen aan. Zoo moeten ook wij niet doen; een brullofsfeest toch is het, een geestelijke brulloft (Math. 22 : 11); want het koninkrijk der hemelen is gelijk aan eenen koning, die voor zijnen zoon een brulloft aanrichtte. Als nu een koning een brulloft aanricht, een brulloft voor zijnen zoon, wat kan er groter zijn dan dat zulk een feest?”

Geen anderen toon laat de bekende kerkvader Augustinus hooren, als wij hem hooren zeggen: „In het huis Gods is het een gedurig feest, want hier wordt niet feest gevierd over iets vergankelijk, maar een eeuwig feest, het koor der Engelen, de tegenwoordigheid van Gods aangezicht, vrugde zonder vermindering. Dit feest bestaat zonder begin of eind. Van deze eeuwige feestvreugde klinkt ik weet niet welke zoete nagalm in de ooren onzer harten, zoo namelijk de wereld dezen nagalm niet overschreeuwde. Die in het huis Gods wandelt en de wonderen Gods bij de verlossing der geloovigen beschouwt, zijn oer wordt verrukt

door de feesttoonen des hemels. Dit is het edelste standpunt, waarop de kerk van Christus zich niet uitsluitend is blijven handhaven. In den loop der jaren werden bepaalde feestdagen vastgesteld, waarop enkele groote gebeurtenissen uit 's Heilands menscheit worden overzocht. 1) Laatst ontbond het Kerstfeest, dat men in het westen omstreeks het midden der 4e eeuw geregeld begon te vieren en in het oosten enkele tientallen van jaren later. Niet dat toen eerst de aandacht van de gemeente des Heeren op zijne geboorte was gevestigd. Reeds in de tweede eeuw begonnen de kerkvaders met een onderzoek naar den geboortedag des Heeren. Van den eersten Adam was de dag zijner schepping nauwkeurig bekend, zoo men den geboortedag van den tweeden Adam niet te weten konnen komen? Dat pogen is niet gelukt. Sommigen noemden den 20en Mei; anderen den 19en of 20ten April; anderen den 5en Januari; anderen weer den 25en December. En de laatste genoemd hebben het pleit in de kerk gewonnen, want de 25e December is de geboortedag van 's Heilands geboortefeest geworden en gebleven voor de gehele Christenheid in Oost en West en Noord en Zuid. Tot handhaving van dezen dag als Kerstdag werkten twee dingen mede. Vooreerst, dat juist in de laatste dagen van December heidense feesten bestonden, waarin vrije en slaaf gelijk gesteld werden. 2) Waren dagen van ongebondenheid, die door de Christelijke kerk niet beter konden worden uitgewischt uit de gedachten der menschen, dan door de viering van een Christelijk feest, waarin op Hem gewezen werd, in Wien dienstbare noch vrije is. Ook het lengen der dagen, op den 25en December reeds zichtbaar, werd later symbool van de heerlijkheid van het Kerstfeest. 3) Meest zal echter wel meegewerkt hebben tot de handhaving van den Kerstdag het steeds helderder zich bewust worden in 's Heilands gemeente van wat onze Catechismus aangaande Christus' ontvangenis en geboorte samenvat in deze woorden: „Dat Hij onze Middelaar is en met zijne onschuld en volkomene heiligheid mijne zonde, waarin ik ontvang

en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt.” Op het Kerstfeest predikte Augustinus eens: „Verheugt u, gij rechtvaardigen, want het is de geboortedag van den Rechtvaardigmaker; verheugt u, gij zwakken en krankten, want het is de geboortedag van den Heiland; verheugt u, gij gevangenen, want het is de geboortedag van den Verlosser; verheugt u, gij knechten, want het is de geboortedag van den Heere; verheugt u, gij vrijen, want het is de geboortedag van den Bevrijder; verheugt u allen, gij Christenen, want het is de geboortedag van Christus.” „Een fijne en diepe gedachte”, heeft iemand naar aanleiding dezer woorden gezegd, „dat ofschoon de herinnering aan de geboorte van den Verlosser van den eenen kant dezelfde gewaarwordingen in de harten van alle Christenen voortbrengt, dat toch wederom door de herdenking van de geboorte van Hem, die allen alles werd, om aller behoeften te vervullen, de gemoederen der geloovigen op verschillende wijze kunnen bewogen worden, naarmate van de onderscheidene omstandigheden, zielstoestanden en behoeften, waarin zij zich bevinden.”

Doch niet alleen op den Kerstdag stond de kerstgeschiedenis voor den geest der geloovigen. Ook op andere tijden. Dat bewijst de volgende geschiedenis. De kettersche (Ariaanse) Vandalen van N.-Afrika vervolgden de geloovigen aldaar op een wrede wijze. Eens werden 7 hunnen door allerlei beloften tot ontroeven aan Gods Woord bewogen. Toen zij hieraan geen gehoor gaven, werden zij, met ketenen beladen, in een afzietelijk kerkerhol opgesloten. Eindelijk daartoe gevoerd naar de gerichtplaats, gingen zij den dood te gemoet, zingende: „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in menschen een welbehagen.”

DE GAAY FORTMAN.

Het Kerstfeest der oude kerk.

„Christus en de Apostelen hebben omtrent de viering van feesten geen gebod gegeven, maar dat overgelaten aan de vrijwillige openbaring van dankbare gevoelens, voortgebracht door de weldaden Gods”. Zoo schreef in de 3e eeuw een der oudste geschiedschrijvers van Jezus' kerk op aarde. Jaren zijn er dan ook verlopen, dat de Christenen buiten den Sabbatdag (den dag van 's Heilands opstanding uit de dooden) geen feestdagen hadden. „Het is een Joodsch denkbeeld”, hooren wij den beroemden kerkvader Chrysostomus zeggen in een zijner leerredenen: „om slechts driemaal in het jaar voor God te verschijnen, want tot de Joden was het gezegd: Drie reizen in 't jaar zult gij mij feesthouden; maar van ons wil God, dat wij ten allen tijde voor hem verschijnen zullen. En bij hen was de afstand der plaats de oorzaak, dat slechts zooveel samenkomsten plaats konden hebben. Want de godsdienst was toen slechts op één plaats bepaald, daarom waren er ook maar weinige tijden van samenkomst, want te Jeruzalem moest men God aanbidden en elders niet; daarom gebod God hun driemaal des jaars voor Hem te verschijnen en de afstand van plaats diende hun tot verontschuldiging. Maar ons is het geboden steeds feest te vieren, want wij hebben altijd feest. En opdat gij moogt erkennen, dat het voor ons altijd feest is, zoo zal ik u het onderwerp der feesten opnoemen en gij zult bekennen dat het elken dag feest is. Het eerste van onze feesten is het Kerstfeest. Wat is het onderwerp van dit feest? Dat God op aarde verschenen is en met de menschen omging. Maar dit bestaat te allen tijde, want Hij zegt: „Ik ben met u al de dagen tot aan de vol-

is te Wisse-
n Heemstra
J. Schipper
en heer M.
o; door den
Wageningen
Cnopus te
Beukelman
er den heer
den heer
go, door den
2.
L. faculteit-
ek f 7.10/2;
g van idem
tipe f 3.33;
idem te Lip-
dam f 2.10;
g van idem
Oldeboorn
7.42/2; van
dem te Ter-
ega f 6.56;
dem te Hij-
f 11.86/2;
f 2.93; van
A.T.
gmeester.
24.